

10 X "KRZESIWO"

KRZESIWO

– regionalny program edukacji w zakresie tradycyjnej kultury ludowej, realizowany jest przez Powiatowy Ośrodek Kultury od 1996 r., przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury. Jego idea zrodziła się w czasach województwa sieradzkiego z inicjatywy Anny Tomaszewskiej – ówczesnego dyrektora Regionalnego Ośrodka Kultury w Sieradzu. Celem programu jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz tworzenie warunków dla rozwoju folkloru i sztuki ludowej poprzez udostępnianie młodemu odbiorcy autentycznych treści kulturowych.

Nazwa „Krzesiwo”, której pomysłodawczynią jest Halina Barden dyr. Powiatowego Ośrodka Kultury, symbolizuje z jednej strony ciągłość tradycji, z drugiej zaś – ożywianie zanikających elementów tradycyjnej kultury ludowej takich jak gwara, zwyczaje, obrzędy, muzyka, tańce i pieśni oraz rękodzieło. Specyfika programu polega na tym, że instruktorem jest tu autentyczny artysta ludowy – informator, który przekazuje swoją wiedzę i umiejętności w sposób bezpośredni młodemu odbiorcy.

Edukacja prowadzona jest w dwóch nurtach: nauka rękodzieła ludowego obejmująca bardzo wiele dziedzin sztuki ludowej oraz nauka tańca i starych pieśni, dawnych zabaw dzieci wiejskich na pastwisku, spotkania z artystami ludowymi (muzykantami, tancerzami, śpiewakami – laureatami ogólnopolskich konkursów folklorystycznych).

Początek dały programowi warsztaty etnograficzne zorganizowane w Chojnem w 1995 r. dla dzieci i młodzieży z Zespołu Obrzędowego. Aktualnie realizowana jest dziesiąta edycja programu. Dotychczas odbyło się 780 zajęć, w tym 450 z rękodzieła ludowego w takich dziedzinach, jak: zdobnictwo (tradycyjne ozdoby wnętrza: wycinanki, wianki, bukiety itd), plastyka obrzędowa (ozdoby choinkowe, pieczywko obrzędowe, maski i ubrania kołędników, szopki bożonarodzeniowe, misie zapustne, pisanki, klekotki wielkanocne, pasyjki, gaiki, wózki dyngusowe, wieńce dożynkowe, baty weselne), haft, szycie elementów strojów ludowych, tkactwo, przędzenie na kołowrotku, garncarstwo, ceramika figuralna, zabawkarstwo („lolki z koziochy”, wiatraczki, „grechotki”, „fruczki” itd.), instrumenty pasterskie (piszczałki z wierzby i czarnego bzu, fujarki, trąbki z kory wierzbowej), rzeźba, plecionkarstwo (wykonywanie koszyków, opalek i innych przedmiotów z wikliny, korzenia sosnowego i słomy). Były też pokazy dawnych czynności gospodarskich takich, jak: młócenie cepami, pieczenie chleba, wykonywanie trepów drewnianych oraz mioteł. Z nurtu muzyki, tańca i zabaw było 38 spotkań z artystami

ludowymi „Blżej folkloru”, 170 zajęć z nauki tańca i starych pieśni, 15 zabaw pastwiskowych, ponadto 30 prelekcji etnograficznych i 80 pogadanek m.in. na temat tańca, stroju i wielu dziedzin sztuki ludowej.

We wszystkich zajęciach i spotkaniach wzięło udział ok. 120 artystów-informatorów ludowych, w tym 5 zespołów (Zespół Obrzędowy z Chojnego, „Zapuszczanie” z Zapusty Wielkiej, „Ostrowiaczy” z Ostrowka „Polesianki” z Polesia i Zespół Śpiewaczy z Mroczek Małych), 8 kapel (z Woźnik, Baszkowa, Mroczek Małych, Lututowa, Wierzchlasa i dwie kapela łęczyckie oraz kapela młodzieżowa z Majaczewic), 11 skrzypków, 10 par tanecznych, 10 śpiewaków, oraz 35 twórców manualnych. Statystykę tę jednak trudno tak jednoznacznie podać, gdyż niektórzy twórcy manualni uczestniczyli w zajęciach z folkloru i wielu folklorystów z kolei prowadziło też zajęcia ze sztuki ludowej. Kilka twórczyń realizowało zajęcia w wielu dziedzinach. Należy tu wymienić: Janinę Świniarską z Chojnego, Wandę Majtykę z Popowic, Bronisławę Bednarek z Sieradza-Zapusty Wielkiej, Józefę Chaładaj z Sieradza-Monic oraz Józefa Bednarka z Zapusty Wielkiej i Józefa Bogusławskiego z Sieradza. Wśród tych, którzy permanentnie brali udział w programie szczególnie zasłużył się, skrzypek Józef Janczak z Baszkowa oraz hafciarka i wykonawczyni ozdób Marianna Pawlak z Sieradza-Monic, ponadto Janina Kędzierska, jej matka Józefa Janicka, rzeźbiarz Wacław Zabłocki z Lututowa, Marianna Raj – hafciarka z Chojnego, Józefa Makówka z Chojnego, skrzypek Józef Piechota z Wojciechowa, Józefa Stupska z Sieradza oraz tancerze: Stanisława i Stanisław Kaluziakowie, Franciszka i Eugeniusz Kaczmarkowie, Janina Miłek z Zapusty Wielkiej i Józef Świniarski z Ocina.

Jedni twórcy i artyści odchodzą, inni pojawiają się. Od trzech lat zajęcia ze zdobnictwa prowadzi twórczyni młodego pokolenia, córka Janiny Kędzierskiej – Katarzyna Reszpondek. W obecnej edycji są zajęcia z ceramiki figuralnej bardzo ciekawie prowadzone przez Stanisława Raja z Sieradza – krzesiwowego debiutanta. W Spotkaniach „Blżej Folkloru”, zmarłego w ubiegłym roku skrzypka Józefa Janczaka zastąpił Józef Tomczyk z Mroczek Małych, a w gronie tancerzy prezentują się też pary młodsze. Do nauki tańca przygrywa kapela złożona z młodych ludzi, ale grających w tradycyjny sposób.

Ogółem w zajęciach programu „Krzesiwo” uczestniczyło ok. 5 tysięcy odbiorców w tym, ok. 700 osób skupionych w 26 grupach objętych działaniami kompleksowymi. W pierwszych latach realizacji „Krzesiwa” stałymi odbiorcami były dzieci i młodzież z zespołów folklorystycznych,

placówek kultury, świetlic terapeutycznych, natomiast po wprowadzeniu ścieżki regionalnej do szkół, najczęstszymi odbiorcami stali się uczniowie różnych placówek oświatowych.

Od początku program miał zasięg regionalny. W pierwszych trzech edycjach obejmował teren województwa sieradzkiego, w tym trzy regiony etnograficzne: sieradzki, wieluński i łęczycki. Od 1999 r., po reformie administracyjnej kraju program „Krzesiwo” realizowany jest na obszarze sieradzkiego powiatu i terenów przyległych.

Tegoroczna edycja „Krzesiwa” finansowana jest ze środków Ministerstwa Kultury w ramach programu operacyjnego „Edukacja Kulturalna i Upowszechnianie Kultury”.

Autorzy i koordynatorzy programu „Krzesiwo”: etnograf Małgorzata Dziurawicz-Kaszuba i instruktor tańca Teresa Dębska.

„Krzesiwo” jest dla mnie odtworzeniem myśli z dawnych lat i motywacją do działalności twórczej”

Janina Świniarska z Chojnego

„Dla mnie „Krzesiwo” jest powrotem do radosnych lat dziecięcych. Te stare lata tak gniołają, że jak człowiek znajdzie się wśród młodych, to jakby był jednym z nich. Żar w oczach i ciekawość tych chłopczków oraz zapach gałęzi mają swój niepowtarzalny urok, którego nie jest w stanie odtworzyć ani przekazać żadna fotografia ni taśma video.”

Stanisław Ciołek z Sieradza
(instrumenty pasterskie)

„Dzięki zajęciom w ramach programu „Krzesiwo” mam możliwość kontaktu z młodymi ludźmi, którzy poprzez swoje zainteresowanie tym co robię inspirują mnie, motywują i mobilizują do dalszej pracy twórczej”

Józef Bogusławski – rzeźbiarz z Sieradza

Zajęcia z „Krzesiwa” bardzo nam się podobają. Możemy porównać życie dawnej i dzisiejszej wsi, dowiedzieć się, co dzieci dawniej robiły. Wszystko jest bardzo ciekawe i bardzo lubimy te zajęcia. Zapamiętamy to co robiliśmy i będziemy swoje dzieci uczyć.

Uczniowie kl. III Zespołu Szkół Katolickich
w Sieradzu (opiekun Halina Pławińska)

Zajęcia prowadzone w ramach programu „Krzesiwo” cieszą się wśród uczniów naszej szkoły wielkim zainteresowaniem, a kolejne spotkania witane są z aplauzem. Dzieci z prawdziwą pasją poznają tajniki życia dawnej wsi sieradzkiej. (...) Żywe obcowanie młodego pokolenia ze światem kultury ludowej ogromnie wzbogaca ich wyobraźnię, uczy historii regionu, sprzyja rozwojowi postawy twórczej i miłości do swojej Małej Ojczyzny. Nauka poprzez działanie – to najlepszy sposób na edukację regionalną naszych dzieci”

Jolanta Przekaz – nauczycielka Zespołu
Szkół Katolickich w Sieradzu

Dzięki zajęciom w ramach programu „Krzesiwo” dzieci mają możliwość kontaktu z żywą sztuką. Bezpośredni kontakt dzieci z twórcą ludowym, atmosfera panująca na zajęciach rozwija wrażliwość, kształci umiejętność wnikliwej, wszechstronnej obserwacji i spostrzegawczości oraz inspiruje do działalności twórczej.

Hanna Szczepaniak – z-ca dyrektora
Szkoły Podstawowej nr 10 w Sieradzu

Od początku istnienia Gimnazjum nr 1 w Sieradzu (tj. 1999 r.) jesteśmy aktywnymi odbiorcami „Krzesiwa”, a zwłaszcza spotkań „Bliżej folkloru”, w których uczestniczą każdego roku uczniowie wszystkich klas pierwszych. Uważam, że jest to bardzo pożyteczny program, gdyż należy podtrzymywać tradycje i chronić dziedzictwo kulturowe naszego regionu.

Grzegorz Pipia
– wicedyrektor Gimnazjum nr 1 w Sieradzu.

Zajęcia ze zdobnictwa (w ramach warsztatów etnograficznych) prowadzone przez Władysława Langner dla Zespołu Obrzędowego z Chojnego, maj 1995 r.

Nauka garncarstwa prowadzona przez Tadeusza Tomalę dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 2 w Sieradzu, kwiecień 1997 r.

Uczennica Renata Niewiadomska z Chojnego tka na krosnach pod okiem Józefy Chaładaj z Sieradza-Monic, listopad 1997 r

Nauka wykonywania pająka ze słomy i bibuty prowadzona przez Wandę Majtykę dla dzieci z Zespołu Obrzędowego z Ożarowa, marzec/kwiecień 1998 r.

„Bliziej folkloru” – spotkanie z artystami ludowymi regionu wieluńskiego w Szkole Podstawowej w Popowicach, październik 1998 r.

Nauka wykonywania ptaszków z drewna prowadzona przez Wacława Zabłockiego dla dzieci z Gminnego Ośrodka Kultury w Lututowie, listopad 1998 r.

Nauka wykonywania piszczałek z czarnego bzu prowadzona przez Stanisława Ciołka z Sieradza dla dzieci ze Szkoły Podstawowej w Prusinowicach, listopad 1999 r.

Nauka wykonywania pieczywka obrzędowego prowadzona przez Stanisławę Sowałę z Męki dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Sieradzu, listopad 1999 r.

Nauka wykonywania ozdób sieradzkich prowadzona przez Józefę Janicką z Monic dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 9 w Sieradzu, październik 2000 r.

Pokaz i nauka wykonywania tradycyjnych ozdób prowadzona przez Mariannę Pawlak z Monic dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 9 w Sieradzu, listopad 2000 r.

Nauka wykonywania klekotek wielkanocnych prowadzona przez Józefa Bednarka z Zapusty Wielkiej dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 7 w Sieradzu, styczeń 2001 r.

Zabawy pastwiskowe prowadzone przez Stefana Kubika z Chojnego dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 9 w Sieradzu, maj 2001 r.

Nauka wykonywania batów weselnych prowadzona przez Józefa Makówkę z Chojnego dla chłopców z Zespołu Obrzędowego w Chojnem, październik 2001 r.

Nauka wykonywania ozdób choinkowych prowadzona przez Janinę Świniarską z Chojnego dla dzieci z Przedszkola nr 5 w Sieradzu, grudzień 2002 r.

Nauka wyplatania koszyków z wikliny i korzenia sosnowego prowadzona przez Józefa Bobrowskiego z Wiechucic w Publicznym Gimnazjum w Sieradzu, 2004 r.

„Bliziej Folkloru” – spotkanie z artystami ludowymi w Przedszkolu nr 15 w Sieradzu, luty 2004 r.

Nauka tańca prowadzona przez Franciszkę Kaczmarek z Chojnego dla dzieci z Zespołu Szkół Katolickich w Sieradzu, listopad 2005 r.

Ceramika figuralna prowadzona przez Stanisława Raja dla dzieci z koła regionalnego klas IV-VI Szkoły Podstawowej nr 10 w Sieradzu, październik 2005 r.

Zabawy pastwiskowe prowadzone przez Bronisławę Bednarek dla dzieci z Zespołu Szkół Katolickich w Sieradzu, październik 2005 r.

Artyści ludowi, twórcy i informatorzy związani z programem „Krzesełwo”

Bakowicz Adam z Chojnego – taniec

Bakowicz Maria z Chojnego – potrawy regionalne

Bartczak Wiesława z Polesia – taniec

Bednarek Bronisława z Sieradza – Zapusty Wielkiej – taniec, śpiew, tkactwo, zdobnictwo, gawęda, przedzenie na kołowrotku, plastyka obrzędowa (pieczywko bożonarodzeniowe), zabawy pastwiskowe

Bednarek Józef z Sieradza – Zapusty Wielkiej – taniec, zabawkarstwo, zabawy pastwiskowe, plastyka obrzędowa (stroje kolędników, klekotki wielkanocne)

Bobrowski Józef z Wiechucic – plecionkarstwo

Bogusławski Józef z Sieradza – rzeźbiarstwo, plastyka obrzędowa (kołatki wielkanocne), pokaz wykonywania miotel

Chaładaj Józefa z Sieradza-Monic – tkactwo, haft, zdobnictwo, plastyka obrzędowa (pieczywko bożonarodzeniowe, pasyjka wielkanocna)

Chłód Antoni z Ożarowa – rzeźba

Cicha Marta – skrzypaczka z Majaczewic

Ciołek Stanisław z Sieradza – instrumenty pasterskie, zabawkarstwo

Derbis Jan z Ożarowa – zabawy pastwiskowe

Dąbrowski Jan z Woli Dąbrowej – taniec

Frątczak Józef – skrzypek z Pełczysk

Gołąb Janina z Chojnego – potrawy regionalne

Grobelny Jan ze Zduńskiej Woli – garncarstwo, ceramika figuralna

Grąbkowska Leokadia z Lututowa – taniec, śpiew

Graczyk Kazimierz – harmonista z Powodowa

Graczyk Zdzisław – harmonista z Parądziec

Janczak Józef – skrzypek z Baszkowa

Janiak Wiesław z Wielunia – rzeźbiarstwo

Janicka Józefa z Sieradza-Monic – zdobnictwo, śpiew
Jastrząbek Mieczysław z Ostrówka – plecionkarstwo
Kaczmarek Eugeniusz z Chojnego – taniec, młocka
Kaczmarek Franciszka z Chojnego – taniec, potrawy regionalne
Kałuźiak Janina z Chojnego – plastyka obrzędowa (misie zapustne)
przędzenie na kołowrotku
Kałuźiak Stanisława z Chojnego – taniec, zdobnictwo
Kałuźiak Stanisław z Chojnego – taniec
Kędzierska Janina z Monic – zdobnictwo, plastyka obrzędowa
(pasyjki wielkanocne)
Kołaczek Grzegorz z Wielunia – rzeźbiarstwo
Korzański Józef z Wielunia – taniec
Krata Stanisława z Woźnik gm. Zapolice – taniec
Krata Tadeusz – skrzypek z Rembieszewa
Krawczyńska Regina z Kurowa – zdobnictwo
Kubik Stefan z Chojnego – instrumenty pasterskie, plastyka obrzędowa
(baty weselne), zabawy pastwiskowe
Langner Władysława – śpiew, zdobnictwo
Lach Edwarda z Popowic – plastyka obrzędowa
(przygotowanie grup kołędniczych)
Madaliński Stanisław z Wandalina – plecionkarstwo
Majda Antonina z Masłowic – śpiew
Majtyka Wanda z Popowic – śpiew, taniec, gawęda, plastyka obrzędowa
(maski i stroje kołędników, pisanki wielkanocne),
zdobnictwo
Makówka Józefa z Chojnego – szycie strojów, plastyka obrzędowa,
zabawy pastwiskowe
Makówka Józef z Chojnego – plecionkarstwo, plastyka obrzędowa
(baty weselne)
Mielczarek Helena z Jodłowca – zdobnictwo
Milek Janina z Sieradza-Zapusty Wielkiej – taniec
Miśkiewicz Tadeusz z Sieradza-Zapusty Wielkiej – taniec

Młynek Stanisław – bębniista z Wierzbia
Musiański Stanisław z Chojnego – dawne czynności gospodarskie
(młocka)
Palyga Tadeusz z Popowic – taniec
Pawlak Marianna z Sieradza-Monic – taktwo iniane, zdobnictwo,
plastyka obrzędowa
Pawłowska Władysława z Wierzchlasy – taniec
Pielesiak Jan – skrzypek z Chodowa
Piechota Józef – skrzypek z Wojciechowa
Placek Bronisław z Ożarowa – instrumenty pasterskie i ceramika
figuralna
Prośniak Jan – skrzypek z Budzynka
Pryk Stanisław – skrzypek, bębniista z Dzigorzewa
Radwański Bronisław – skrzypek z Wielunia
Raj Marianna z Chojnego – haft
Raj Stanisław z Sieradza – ceramika figuralna
Rodak Zofia z Ożarowa – zdobnictwo plastyka obrzędowa
(wieniec dożynkowy)
Reszpondek Katarzyna z Sieradza-Monic – zdobnictwo
Słomiński Władysław – skrzypek z Wierzchlasy
Słonina Marianna z Ożarowa – śpiew
Sowała Stanisława z Sieradza-Męki – plastyka obrzędowa
(pieczywko obrzędowe)
Stupska Józefa z Sieradza-Woźnik – śpiew
Szafran Helena z Jodłowca – zdobnictwo
Szeląg Bogumiła z Wierzchlasy – taniec
Szymczak Józef z Woźnik gm. Zapolice – taniec
Szymczak Władysława z Sieradza – zdobnictwo
Szymczak Władysław – skrzypek z Łęk Duzych; taniec
Świerczyński Marian z Łęk Duzych – plecionkarstwo

Świniarska Janina z Chojnego – zdobnictwo, szycie strojów sieradzkich,
plastyka obrzędowa (ozdoby choinkowe, stroje
kolędników, gaiki) zabawkarstwo, taniec, śpiew, zabawy
pastwiskowe, pieczenie chleba

Świniarska Franciszka z Mnichowa – śpiew, taniec

Świniarski Czesław z Chojnego – zabawkarstwo
(pukawki z czarnego bzu)

Świniarski Józef z Ocina – taniec

Świniarski Michał z Chojnego – ciachotek

Świniarski Stanisław z Mnichowa – taniec

Tomala Tadeusz z Sieradza – garncarstwo

Tomczyk Jadwiga z Mroczek Małych – taniec, śpiew

Tomczyk Józef – skrzypek z Mroczek Małych

Ulfik Zofia z Ożarów – zdobnictwo

Woźniak Agata z Chojnego – taniec i śpiew

Woźniak Stanisław z Chojnego – plecionkarstwo

Zablocki Wacław z Lututowa – rzeźbiarstwo, ptaszki, plecionkarstwo

Na okładce:

lalki z trawy „koziuchy” wykonane przez dzieci S.P. nr 10 w Sieradzu podczas
zajęć prowadzonych przez Janinę Świniarską w 2005 r.

Tekst i fotografie:

Małgorzata Dziurawicz-Kaszuba

Opracowanie wydawnicze:

ARW Prof-Art w Sieradzu

ISBN 83-915-428-5-8

Wydawca:

Powiatowy Ośrodek Kultury w Sieradzu

Dofinansowano w ramach Programu Operacyjnego Ministra Kultury „Edukacja
kulturalna i upowszechnianie kultury”